

AZ EMBERCEMPÉSZÉS BÜNTETTÉNEK JOGGYAKORLATI MEGÍTÉLÉSE AZ ELMÚLT NYOLC ÉV TÁVLATÁBAN

1. Bevezetés

A népek vándorlása egy mindenki által ismert folyamat. A történelem során az emberiség fejlődésének szakaszaiban a népvándorlás, a migráció megszokott folyamatnak tekinthető. A migráció mindig valamilyen kiváltó okkal keletkezik, ilyen lehet a klímaváltozás, különböző gazdasági tényezők, esetleges fegyveres cselekmények -háborúk, felkelések, forradalmak.

A migrációval, annak hatásaival számos kutatásban foglalkoztak, foglalkoznak. A migráció kutatására azért van szükség, hogy tudjuk, hogy milyen társadalmi, gazdasági következményekkel jár ez a jelenség. A számos pozitív hatás mellett – jellemzően ilyen a gazdasági fejlődés fenntarthatósága-, negatív következményeket is fellelhet sorolni, mint például a kibocsátó országok részéről a munkaerő elvándorlása, míg a befogadó országok részéről a biztonságpolitikai kockázatok.¹

Tekintettel arra, hogy az Európai Unió országai -így hazánk, Magyarország is- köztudománnyal a befogadó országok közé tartozik a döntéshozóknak elemezniük kell a migráció pozitív „hozamai” mellett az említett hátrányt, hátrányokat is, egyidejűleg mérlegelniük kell ezeket. Egyértelmű, hogy az említett mérlegelés akkor és csak akkor tud hatékonyan működni, ha a migráció legális formában történik, azaz a migráns személyek az ide vonatkozó törvények betartásával érkeznek a befogadó országokba -ezzel is elfogadva a befogadó ország belső rendjét-, ugyanis a befogadó országoknak így nyílik lehetősége feltérképezni a migráns személlyel kapcsolatban felmerülő esetleges biztonsági kockázatokat. Abban az esetben, ha a migráció nem a befogadó ország által kívánt módon történik -azaz a jogszabályok megkerülésével-, akkor az említett kockázatelemzés lehetetlenné válik, hiszen az ország önmaga sem tudja, hogy ki lépett be területére, ki hagyta el a területét, illetőleg ki tartózkodik az adott időszakban is a területén.

A 2015. évtől kezdődően a világban korábban történt változások miatt egy régóta nem látott migrációs hullám következett be. A statisztikai adatok jól mutatják, hogy a kezdődőidőszaktól kezdve évente a milliós lélekszámot is meghaladó migráns érkezett Európába.² Tekintettel a kibocsátó országok földrajzi elhelyezkedésére az Unió déli, illetve keleti határaitra nehezedik elsőkörben a migrációs nyomás. Az Eurostat adatai alapján Magyarország, mint a schengeni zóna délkeleti részén elhelyezkedő tagállam különösen kitett a fenti migrációs nyomásnak. A hazai helyzetet kiválóan mutatja, a Police.hu, internetes oldalon fellelhető éves, illetve heti statisztika az illegális határátlépők számáról. A migrációs nyomást jól mutatja, hogy míg a statisztikai mutatók 2017 évben akként alakultak, hogy a mutató horizontális tengelyén az év hetei szerepeltek, míg a vertikális

¹ Sztankai Krisztián: A migrációs válság hatása társadalmunkra, Hadtudományi Szemle 2021/4. 69-81.o.

²Forrás:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:A_migr%C3%A1ci%C3%B3ra_%C3%A9s_a_migr%C3%A1ns_n%C3%A9pess%C3%A9gre_vonatkoz%C3%B3_statisztika&oldid=391172 (Letöltés ideje: 2023.06.15.)

tengelyén az illegális határátlépők számára, akként, hogy az említett tengely maximuma 1500 fő volt, addig a 2022-es évre ez akként változott, hogy a vertikális tengely maximuma 15000 fő. Ez a viszonyítás jól mutatja, hogy -bár rövidebb időszakoktól eltekintve- a migrációs nyomás nemhogy csökkenne, hanem folyamatosan növekszik.³

Tekintettel a statisztikai adatokra is Magyarország érintettsége nem vitatható a migráció kapcsán. Az Unió csatlakozást megelőzően hazánk büntetőjoga rendelkezett a migrációt szabályzó – azt megelőző, és vélelmezem megfelelő visszatartó erővel bíró- büntetőjogi tényállásokkal, azonban ezek a csatlakozással dekriminalizálásra kerültek.⁴ Egyértelmű volt, hogy a nyomás csökkentésének érdekében a kormányzatnak reagálni kellett a fennálló helyzetre. Az ország vezetése erre két módon reagált. Az egyik ilyen a szerb-magyar határszakaszra emelt fizikai határzár, amely jellegéből is fakadóan fizikailag akadályozza meg a belépést az ország területére, míg a másik a 2015. évi CXL. törvény, amely a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt módosította akként, hogy új törvényi tényállásokat fogalmazott meg – például a határzár tiltott átlépése (Btk. 352/A. §) és a határzár megrongálása (Btk. 352/B.§) tényállásokat, illetőleg súlyosította az embercsempészéshez tartozó joghátrány mértékét.

Az embertömegek megindulása, mozgása és az ún. tranzitországok egyre határozottabb „migrációval szembeni fellépése” azt eredményezte, hogy bűnözői csoportok természetesen anyagilag haszonszerzés céljából elkezdték az illegális határátlépéseket, célszágba történő tranzit szolgáltatásokat megszervezni, azaz megkezdték az embercsempészt.

Az embercsempészek motivációja nem más, minthogy a migráns személyeket jelentős haszonszerzéssel juttassák az általuk megjelölt európai országokba. Az embercsempész szervezetek ezt a tevékenységüket jellemzően minimum 1000 euro összegtől több ezer euro összeghatárig teszik meg. Mindezek alapján az embercsempészes, mint üzleti tevékenység -kiindulva az illegális migránsok számából- több milliárd eurót jövedelmező „iparág” tekinthető.⁵ Ebből fakad, hogy álláspontom szerint – az államok mindennemű törekvése ellenére- mindaddig lesz embercsempészet, amíg valamilyen megoldás nem születik az embercsempészetből fakadó „profit” letörésére.

2. A bűncselekményről

A nyomozás metodikáját megelőzően azt gondolom, hogy érdemes néhány gondolatot szólni magáról a bűncselekményről. A migrációval kapcsolatban számos bűncselekmény elkövetése merülhet fel. A híradásokból tudjuk, hogy bár járulékosan és a „fő” bűncselekményekhez képest „csak” elhanyagolható számban, de fordult már elő hivatalos személy elleni erőszak, közúti közlekedési baleset okozása -halálos kimenetellel is-, közúti veszélyeztetés. Mindezek mellett vannak szabálysértések is -melyek az alapcselekményhez mért súlyuk miatt nyilvánvalóan nem kerülnek értékelésre, legfeljebb csak, mint súlyosító körülmények-. A migrációval kapcsolatos legjellemzőbb bűncselekmények az embercsempészes, a határzár tiltott átlépése, illetve a határzár megrongálása.

A migrációval kapcsolatos korábban említett büntetőjogi tényállások elkövetésével kapcsolatos statisztikai adatok elemzése nehézkes, könnyen tévedésbe ejtheti az elemzést

³ Rendőrségi statisztika a migrációs nyomásról. Forrás: <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa> (Letöltés ideje: 2023.07.15.)

⁴ Hautzinger Zoltán: A migráció szabályozásának reaktív tényezői. Belügyi Szemle 2020/9. 13. o.

⁵ Speidl Bianka: Az embercsempészes bomba üzlet. Magyar Nemzet online (Letöltés ideje: 2021.09.27.)

végzőt. Ennek több oka van, egyrészt a valódi migrációs és egyben embercsempész hullámok adatainak elemzése során figyelembe kell venni az állami szervek magatartását, az elkövetők magatartását, illetőleg az olyan egyik előbbi kategóriához sem sorolható történéseket, mint például a Covid-19 vírus és az azzal kapcsolatos fokozott és jelentős hatósági ellenőrzés. Példa erre, hogy a hazai hatóságok az ún. „határzárás” bűncselekmények körében az első időszakban rendszerint büntetőeljárásokat indítottak, míg napjainkban idegenrendészeti eljárás keretében ugyanazon cselekményt megvalósító személyeket az ország területéről kitoloncolják. Ezzel bár kétségtelenül kiüresít a rendőrség egy büntetőjogi tényállást azonban saját hatáskörön belül értékeli ezen cselekmények súlyát és értékeli, hogy nem kell feltétlen a legszigorúbb módon fellépni.⁶ Az elkövetők magatartásának tekintetében a megszokott elkövetői magatartást lehet megfigyelni, azaz a hatósági intézkedésekre reagálva módosítanak útvonalakat, használnak egyre kifinomultabb eszközöket, mellyel ideiglenesen a bűnügyi statisztikát is befolyásolni tudják. Mindezek mellett azonban az köztudott és a nyilvános statisztikai adatok szerint is egyértelmű, hogy az embercsempészesek száma igen magas és növekvő.

Maga a cselekmény elkövetési magatartása álláspontom szerint jól érthető, világos. A Btk. 353.§ értelmében embercsempészes büntettét valósítja meg: „*Aki államhatárnak más által a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez segítséget nyújt*”. A bűncselekmény önmagában sui generis jellegű bűnsegédi magatartást feltételez azzal, hogy az államhatár átlépéséhez, akként nyújt az elkövető segítséget, hogy azzal az ide vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket megsérti.⁷ A mindennapi gyakorlatban azonban valódi jelentőséggel kifejezetten a minősített esetek bírnak, azaz

- *„vagyon hasznoszerzés miatt*
- *államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva*
- *az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény, illetve eszköz megsemmisítésével vagy megrongálásával*
- *a csempészett személyek sanyargatásával*
- *fegyveresen*
- *felfegyverkezve*
- *bűnszövetségben*
- *bűncselekmény szervezője, vagy irányítójaként*”

A minősített eseteknek azért bírnak a fentieknek megfelelően nagy jelentőséggel, mert maga az embercsempészes jellemzően „*vagyon hasznoszerzés*” miatt történik, illetőleg a kockázat kerülés céljából megvalósítva az „*államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva*” fordulatot.⁸

A jogalkotó a bűnszervezeti elkövetés tekintetében nem emelte ki, a bűnszervezeti elkövetését a bűncselekménynek önmagában minősített eseteként, hanem meghagyta azt az általános szabályok szerint értékelendőnek. Ennek azért van jelentősége, mert az elkövetés már önmagában hordozza a szervezeti elkövetés jellegét. Önálló problémaként és kutatási témaként is felvetendő lenne, hogy bár az embercsempészeséssel foglalkozó gyakorlati szakemberek mindegyike tudja, hogy a bűncselekmény elkövetése -néhány kivételes esettől

⁶ Hautzinger Zoltán: i.m.

⁷ Megjegyzésre érdemes, hogy az államhatár jogszerű átlépéséről szóló szabályokat az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény tartalmazza

⁸ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 353.§

eltekintve- jellemzően szervezett formában történik, mégis a terheltek, adott esetben későbbi társtettesek esetén a bünszervezt fogalmi elemeinek bizonyítása – sokak elfogadott álláspontjával szemben- úgy gondolom nehézkesek, hovatovább lehetetlenek. Jelen munkának nem célja a felvetett kérdés megválaszolása azonban az esetek többségében úgy gondolom, hogy a bünszervezeti megállapítás kétséget kizáró bizonyítottsága objektíve - sok esetben nem áll fenn. Osztom azt az általános védői álláspontot miszerint a bünszervezeti elkövetés megállapításához nem elég az az egyebekben matematikából ismert fordított bizonyítás azaz, hogy „más körülmények között nem történhet meg az elkövetés”. Ez az álláspont egyebekben az ártatlanság vélelmének, illetve a tisztesség eljáráshoz való joggal teljesen szemben helyezkedik.

3. A nyomozásról

A nyomozások tekintetében tapasztalatom szerint az alábbiak állapíthatók meg:

- jellemző a tettenérés
- a tettenérés jellemzően közúti ellenőrzések formájában valósul meg
- a migráns háttérű tanúk meghallgatásuk után idegenrendészeti eljárás keretein belül azonnali kitoloncolásra kerülnek
- a csempész személynél található telefont, táblagépet, laptopot a hatóság lefoglalja, megvizsgálja
- a csempészéshez használt autó jellemzően bérelt autók
- az eljárások időben elhúzódnak
- külföldi adatigénylések történnek az elkövetők, esetleges elkövetői csoportok felfedésének érdekében

A nyomozások metodikájáról egységes információval legfeljebb tapasztalati úton szerzett módszerrel rendelkezhet az, aki nem a nyomozó hatóság, vagy vádhatóság tagja. Ennek oka a nyomozati módszerek titkossága, azonban a fentebb említettek szerint „mintaszerű” a hatóságok eljárása.

A tettenérések jellemzően rövid idővel a migráns személyek csempész általi felvétele után történnek, feltűnően sokesetben a mindennapi nagy mennyiségű forgalmat nélkülöző útszakaszokon.⁹ Ennek azért van jelentősége, mert az ilyen jellegű rendőri magatartások feltételezik a „komolyabb, mélyebb” felderítői munkát. Az mindenképp tudatosságot mutat, hogy olyan helyeken is történik rendőri intézkedés, amely 2015 évet megelőzően teljesen nélkülözötte nemhogy a rendőri intézkedéseket, de magát a rendőri jelenlétet is.

A nyomozás további jellemzője, hogy a migrációs háttérű, csempészt személyek kihallgatásának megtörténte után őket az országhatárokon kívülre toloncolják a hatóságok. Ez azt gondolom, hogy önmagában jelentős probléma az eljárásrendben. A migráns tanúk elmondása, az embercsempészésre mint bűncselekményre, illetve annak minősített eseteire tett vallomásai bár kétségtelenül az eljárásban felhasználhatók, azonban azzal, hogy ők - gyakorlatilag órákon belül- az országhatáron kívülre kerülnek a továbbiakban elérhetetlenné válásukat jelenti. Ez magában hordozza annak a problémáját, hogy a későbbiekben a vád, a védő vagy maga a bíró sem tud hozzájuk kérdéseket intézni. Tekintettel az előbbi tényre azt

⁹ Ez az állítás természetesen nem feltételezi azt, hogy a főbb útvonalakon -autópályákon, főutakon- ne történne jelentős rendőri ellenőrzés, jelentős számú elfogás.

gondolom, hogy a hatóságok ezen eljárása tekinthető „műhibásnak”, hiszen igen fontos jogosultságtól fosztja meg az eljárásban résztvevőket. Mindamellet, hogy álláspontom szerint célszerű lenne sokesetben – főként a bünszervezeti elkövetés feltételezése esetén – ha lehetősége lenne az ügyben eljáró bírónak is kérdéseket feltenni a tanúknak, mindamellet a védőt és a terheltet megfosztja egyik legfontosabb jogosultságától a kérdésfeltevés jogától. Ha gyakorlati szempontból nem is, de jogelméleti szempontból ezzel véleményem szerint a hatóságok, olyan helyzetet hoznak létre az eljárásban, amely ütközik a tisztességes eljáráshoz való jog követelményeivel, melyből végső soron, -még a tettenérés mellett is- az következik, hogy azon embercsempész elkövetők – ha a migráns tanúk vallomásai a vádiratban bizonyítékként kerülnek feltüntetésre – esetében akiknek ügyében a fentiek alapján hoz döntést a bíróság tisztességtelen eljárás keretein belül kapják meg felmentő vagy marasztaló ítéletüket.

A csempészeknél található kommunikációs eszközök lefoglalása, azok adatainak elemzése a hatóságok részéről nem csak, hogy logikus de szükségszerű lépés is. Az azokban fellelhető GPS adatok, beszélgetések, telefonhívások alapján a csempész kapcsolati hálója felfedhető, amely akár vezethet, ahhoz is, hogy a hatóságok a későbbiekben a megszerzett információkból felderítsenek szervezetten működő és embercsempészéssel foglalkozó csoportokat. Mindamellet kiemelem és jelentősnek tartom, hogy az ilyen eszközökből kinyert adatok, az azokból származó információk jelesül beszélgetések, térképrészletek önmagukban nem elegendők arra, hogy a terhelt csempész személy cselekvőségével kapcsolatban megállapításra kerüljön a bünszervezetben történő elkövetés. A szervezetségre utaló jelek lehetnek súlyosító körülmények, azonban álláspontom szerint a fentiek nem alapozzák meg önmagukban a bünszervezet fogalmi elemeinek kétséget kizáró bizonyítását.

Az eljárások időben történő elhúzódása és a nemzetközi adatigénylések akár képezhetnek egy jellemzőt is, hiszen többnyire egymásból fakadnak. A hatóságok a kétséget kizáró bizonyítás miatt törekszenek arra, hogy a terheltet külföldi kapcsolatait felfedjék, amelyhez a külföldi, nemzetközi bűnüldöző szervek együttműködése szükséges. Az ilyen jellegű bűnügyi együttműködések tapasztalatom szerint nehézkesek, időben az eljárást aránytalanul elhúzzák és jellemzően nem vezetnek, olyan eredményre, amely az eljárás lefolytatását befolyásolná. Éppen ezért úgy gondolom, hogy a hatóságoknak érdemes lehet fontólóra venni azt, hogy az esetleges jogerős ítélet meghozatala után törekszenek felfedni a nemzetközi kapcsolatokat a már egyebekben korábban – a büntetőeljárás alatt- meglévő információk alapján. Így a kriminális célok sérülésének elkerülhetősége mellett is lehetőség nyílna az eljárások gyorsabb lefolytatására és az elkövetők mielőbbi reintegrációjára.

4. A külföldi elkövetők esetében alkalmazott enyhítő jellegű joggyakorlat

Munkám elején említettem, hogy a magyar állam igen szigorúan lépett fel a migrációval és az embercsempészéssel szemben. A fenti számú kormányrendelet tartalma azért kifejezetten érdekes, mert úgy gondolom, hogy szembe megy a korábbi hatalmi elképzelésekkel.

A kormányrendelet tartalma szerint azokat az embercsempészes miatt elítélt személyeket, akik az alábbi feltételeknek megfelelnek azaz a Bíróság

- szabadságvesztésre ítélt
- kiutasítását rendelte el
- más büncselekményt Magyarországon nem követett el
- reintegrációja még nem lett elrendelve

- nincs további szabadságvesztésre ítélve embercsempészség miatt más büntetés-végrehajtási eljárásban kell részesíteni mint korábban.

Ez azt jelenti, hogy az országot 72 órán belül kötelesek elhagyni és a továbbiakban a szabadságvesztés végre nem hajtott része reintegrációs őrizetté változik.¹⁰ Úgy gondolom, hogy a kormányrendelet több helyen is aggályos:

1. Diszkriminatív a magyar állampolgárokkal szemben – mely legfőképp az Unió állampolgársággal rendelkező elítéltek kapcsán felmerülő probléma, hiszen nemzetiségüktől függetlenül mindannyian Unió állampolgárok, akiket Unió szabályok alapján nem lehet sem előnyben sem hátrányban részesíteni állampolgárságuk miatt, márpedig a hivatkozott jogszabály szövegnek -kiutasítás szabályait is figyelembevéve- csak külföldi állampolgársággal rendelkező személy – akár Unió polgár- felelhet meg. Álláspontom szerint a jövőben ez a jogi egyenlőtlenség egy esetleges magyar elkövető által indított per esetében okozhat problémát
2. A végrehajthatóság tekintetében nehézkes, ugyanis a reintegrációs őrizet kapcsán mi garantálja, hogy az ország határait elhagyó elkövető valóban reintegrációs őrizetbe kerül és adott esetben nem vonja ki magát az alól. Továbbá még ha nem is akarja az elkövető önmagát a fenti jogintézmény alól kivonni abban az esetben is, hol és hogyan kell annak foganatosítását kérnie, avagy mi történik akkor ha nem a honossága szerinti országba hagyja el Magyarország területét, vagy a „honossága szerinti országban ez a jogintézmény nem ismert.
3. A jogszabály alkalmazhatóságának tekintetében felmerül, hogy ha az elkövető az embercsempészség mellett más bűncselekményt követ el, amelyek egyebekben kisebb súlyúak pl. ittas járművezetés, kábítószer birtoklása nem lesz jogosult erre – az egyértelmű- kedvezményre, azonban az az elkövető, aki embercsempészséget bűnszervezet vezetőjeként, szervezőjeként követi el jogosult lesz arra.

A rendelet alapján egyértelmű, hogy a magyar állam és különösen a büntetés-végrehajtás a szabadságvesztésre ítélt embercsempészek nagy száma miatt, olyan terheltség alatt áll, amely miatt változásra volt szükség. Ennek következménye lett a fenti rendelet. Az, hogy a visszatartó erő tekintetében a rendelet mit fog jelenteni egyelőre megjósolhatatlan, úgy ahogy az is, hogy a későbbiekben a rendelet miként kerül majd gyakorlati alkalmazásra.¹¹

5. Összefoglalás

A fentiekből megállapítható, hogy hazánk súlyosan érintett a migrációval és az embercsempészséssel. A hatóságok azonban az elmúlt nyolc évben kidolgoztak egy álláspontom szerint többnyire jónak mondható gyakorlatot a cselekmények felderítésére és a velük szembeni hatékony megelőzésre. Természetesen ennek fejlesztésére lehetőség van és a jövőben is lesz, azonban figyelembe kell venni, hogy az elméleti – tanulmányi jellegű-megközelítés mindig egyszerűbb, mint a gyakorlati.

¹⁰ Az embercsempészség bűncselekmény miatt elítéltek reintegrációs őrizetéről szóló 148/2023. (IV. 27.) Korm. rendelet

¹¹ Vö.: Hautzinger Zoltán: Idegenrendészet a büntető igazságszolgáltatás szolgálatában Belügyi Szemle 2023/3. 375-393. o.

Összességében úgy gondolom, hogy a hazai gyakorlati jónak mondható, azonban eljárások gyorsításával – esetlegesen az eljárási törvény módosításával – a hatékonyabb nemzetközi együttműködésekkel további hatékonyságot lehetne növelni.